

RUŽENA

... a když se někdy dostaneš do toho, že chceš být s tím, s kým jsi, čistě z lásky, už jen z lásky, protože to je všechno, co ti zbývá.

Elenke odťažitosť, s akou sa zúčastňovala na oslave. Mohla si dovoliť luxus byť prítomná len telesne, luxus, o akom sa Ružene nemohlo v tej chvíli ani len snívať. Závidela Elenke, tak ako kedysi, veľmi dávno, závidievala kamarátkam nové šaty. Keby tak Ružena mohla byť na tejto oslave duchom absolútne nezúčastnená! Vychutnala by si všetky trápnosti, zlomyseľne a naplno, dobre by sa na nich pobavila. Žiaľ, nešlo to. Bola jednou z hlavných postáv tragikomédie, ktorú nerežírovala.

Keď Ružena prišla dnes dopoludnia do kostola, ako vždy pokľakla a zdvihla oči k oltáru. Dnes však mala vyhradené miesto v prvej lavici, spolu s mamou a ďalšími členmi rodiny. Skôr než prešla tých pár krokov, jej zrak sklzol k sochám, čo stoja v malých bočných výklenkoch, vysunutých pred úroveň priestoru hlavného oltára. Z jednej strany Panna Mária, z druhej Kristus. Strážia oltár, nevedno pred kým. Sú to zvláštne sochy. Akoby s ničím nesúviseli. Ružena si ich dávno prestala všímať. Keď jej občas na bohoslužbách počas nudnej kázne blúdi myseľ ka-de-tade, čuduje sa pri pohľade na ne — ponúkajú sa svetu v štedrom, no nekonkrétnom geste. Mária má na zopätých rukách prevese-

ný veľký ruženec, ktorý sa zaživa nikdy nemodlila. Ježiš so zdvihnutou, zle vymodelovanou bledožltou rukou požehnáva, nevedno komu. Akoby o nich nikto nestál. Ich gestá zmeraveli v čudnom krčci. Rúcha z kameňa im obom splývajú v podozrivo ušľachtilých záhyboch a vykresľujú neurčité a netelesné línie. Výraz vymaľovaných tvárí je neprítomný.

Pod sochou Panny Márie bola dnes na farebnej šnúrke zavesená otcova fotografia v gardistickej uniforme. Ružena tú fotku nikdy predtým nevidela. V rodinnom albume taká fotka nebola. Pod fotkou stála imitácia krištáľovej vázy a v nej zastrčené už trochu zvädnuté ružové ľalie a červené ruže. Pod sochou Krista bola zavesená fotografia uja Tóna, otcovho brata, a pri nej v ešte ohyzdnejšej vázičke kytička žltých ľalií a ružových ruží. Ružena sa musela prichytiť lavice. Mierne sa zapotácala a potom sa pristihla, ako sa zaoberá tým, že kvety spolu neladia. Skôr než ju v nose stihla poštekliť odporná ťažká vôňa vädnúcich ľalií a skôr než sa jej z hrdla mohol nekontrolovane vydrať súčasne vzlyk, hysterický smiech i zúfale nadávky, švagriná Elenka ju duchaprítomne a šetrne chytila

pod pazuchu a usadila v druhej lavici, aby jej akýsi širší chrbát milosrdne zaclonil výhľad. Počas bohoslužby Ružena sedela so stisnutými perami, pod lavicou zatínala päste a žmolila papierovú vreckovku. Hlavu sklonila čo najviac, aby videla čo najmenej. Po celý ten čas prekonávala nevoľnosť. Ani len omdlieť nevládala, taká bola najedovaná.

Teraz v záchodovej kabínke márne premýšľa, prečo sa nevzoprela tomu príšernému nápadu oslavovať otcove nedožité a mamine dožité narodeniny, a k tomu ešte aj ich výročie svadby. Kto to vlastne vymyslel? Mohli to vybaviť zádušnou omšou, návštevou cintorína, posedením v rodinnom kruhu. Kruhu? Polkruhu? V každom prípade ktosi začal dávať signály, že by sa malo oslavovať. Ružena bola konfrontovaná s nevyslovenými otázkami. Kedy sa bude konať oslava? Kto ju zorganizuje? Viselo to vo vzduchu. Ružena sa na to mala zvysoka vykašľať, no v podstate išlo o to, že nemohla dopustiť, aby oslavu zorganizovala Jolka.

„Kto to tam nainštaloval?“ sykla Ružena Elenke do ucha. Elenka sa na ňu len previnilo a ustrašene usmiala a neisto zažmurkala. S otázkou v očiach ukázala na tetu Jolku.

„Čo to má znamenať!“ jedovala sa Ružena pošepky.

„Ideš to strhnúť?“ spýtala sa Elenka.

Ružena sa obzrela. Ľudia sa už schádzali. Mala prísť do kostola skôr a všetko skontrolovať. Zhlboka sa nadýchla a zostala sedieť v lavici. Bezmocne sledovala, ako teta Jolka, vyparádnená v sviatočnom kostýme, podišla najprv k otcovej fotografii a potom k ujovej. Obe trošku upravila, spokojne ponatriasala kvety vo vázach a víťazoslávne si sadla do prvej lavice. Ružena sledovala jej klobúčik, koketne posotený nabok, ozdobený pestrým pierkom. V prvej lavici sedela aj mama, vedľa nej Zdenka, Ruženi-
na mladšia sestra v habite mníšky. Z druhej strany Jolka. Bohoslužba sa začala, Ružena sedela ako v mrákotách a dúfala, že to nebude dlho trvať. Lenže ako vždy, keď sa jej nepodarilo zahĺbiť sa do diania pred oltárom, trvalo to donekonečna. Stará skúsenosť z detstva.

Ako sa ukázalo po omši, farár bol výzdobou ohromený rovnako ako Ružena. Zbadal fotografie, až keď išiel po omši podať ruku členom rodiny. Mierne urazene sa Ruženy opýtal, kto tam tú výzdobu dal. Z jej tváre okamžite pochopil, že sa nepýta tej pravej. Iniciátorka stála vedľa s rozžiarenými očami.

Teta Jolka. Vdova po otcovom bratovi, mama švagriná. Ružena ju upodozrieva, že je nesmrteľná. Pravdaže, všetci ľudia sú smrteľní, no niektorí sú smrteľnejší. Napríklad tí, ktorých prežijeme. A potom sú takí, čo sú smrteľní, no až za horizontom nášho života. Ružena je presvedčená, že Jolkina smrteľnosť sa jej už týkať nebude. Vdova po ujovi, ktorý bol zopár rokov významným komunistickým pohlavárom, to bolo však už veľmi dávno. Bola to krátka epizóda v jeho živote, zato však viac než určujúca. Aj keď sa neskôr zmenil na mierumilovného autora detských knižiek a neškodných historických narážok na súčasnosť, navždy zostal poznačený. Budovateľ, bojovník, možno aj udavač, ktovie. V rodine sa jeho aktivity nerozoberali dopodrobna, skôr sa o nich mlčalo. Možno všetci tajne dúfali, že keď ich budú ignorovať, prestanú existovať. Ružena sa dodnes pamätá na ten závan stuchnutého vzduchu, ktorý sprevádzal spomienky na uja Tóna. Otec o ňom hovoril len ako o spisovateľovi, to napokon tete Jolke veľmi vyhovovalo. Jeho doba sa dávno pominula, hoci sa mala podľa pôvodného zámeru svojich strojcov premeniť na žiarivé zajtrajšky, ktoré by trvali večne. Lenže žiarivé

zajtražsky sa zmenili na dnešok, do ktorého už ujo va propaganda nepatřila. Stratil sa, nebolo na čo spomínať. A Ružena teraz už len bezmocne soptí nad tým, ako naivisticky a prefíkane teta Jolka interpretuje svojho nebohého muža. Po smrti ho zaradila do jednej kategórie s jeho bratom, Ruženiným otcom, odporcom režimu, v ktorom sa ujo Tóno tak dobre zariadil. Život ide ďalej a teta Jolka potrebuje aj dnes mať čistý štít vdovy po hrdinovi. Preto iba trošičku zmenila históriu. Ružena by sa rozchechtala na plné kolo, keby to nebola jej vlastná rodina. Otec a ujo. Bratia. Bojovníci. Hrdinovia. Každý na inej strane barikády, no proti sebe nikdy nešli. Teraz sú tu pekne vystavení pod gýčovitými sochami v kostole, dekorovaní vädnućimi ľaliami a ružami. Teta Jolka je povestná tým, že pchá do vázy kvety, ktoré sa navzájom usmrtia. O svojho manžela sa vždy príkladne starala. Mal komfort, aký sa len dal za komunizmu dosiahnuť. Odvdáčoval sa jej svetskou slávou. Zomrel skôr, než sa zrútil režim, v ktorom sa tak dobre zabýval, takže teta Jolka je vdovou po spisovateľovi, ktorý sa dostal do čítaniek, hoci ho už nikto nečíta.

Jolka v sebe po páde komunizmu náhle

objavila duchovné hodnoty, ktoré v nej predtým driemali neprebudené. Začala horlivo chodiť do kostola. Pretože nič v živote nerobila polovičato, okamžite založila spevokol seniorov, ktorý na významnejšie sviatky vyspevuje v kostole pesničky z vojnového Slovenského štátu. Keď zmena, tak zmena. Kto vie, čo by na to povedal jej nebohý manžel, ktorý sa nielen hlásil k odboju, ale najmä z toho po celý svoj život výdatne ťažil. Ruženin otec, ktorý sa tejto premeny dožil, len mlčky, s prižmúrenými očami prikyvoval, občas potichu zanôtil. Po smrti Ruženinho otca Jolka pokračovala vo svojom osvetovom diele s ešte väčšou vervou. Keď sa nový farár párkrát nesmelo ohlásil, že to nie sú práve najvhodnejšie texty, dostal napomenutie až z biskupského úradu: Nech je rád, že má takých aktívnych veriacich. A tak na sviatok Cyrila a Metoda, ale aj Sedembolestnej sa kostolíkom vždy na záver bohoslužieb nesie kvílenie „Bože, čos’ ráčil slovenskému ľudu“ a iné skvosty. Pobleďnutý farár so stisnutými perami horko-ťažko ustojí prvú slohu a potom sa aj s miništrantmi pomaly odoberie do sakristie. Teta Jolka ešte hodnú chvíľu horlivo máva rukami, tvári sa prísne a keď chce

spevákov povzbudiť, aj otvára ústa ako vianočný kapor pred porážkou, drdol sa jej až tak natriasa. Deti, ktoré stoja vpredu, na ňu prekvapene zízajú. Tie väčšie sa smejú do dlane. Kto sa opováži odísť počas týchto posvätných piesní, je podozrivý. Teta Jolka si vždy pri väčších sviatkoch vyháda, aby spieval „jej“ spevokol. Farár nechce nikoho uraziť, kľučkuje ako medzi pokazenými vajíčkami. No teta Jolka sa aj tak tvári urazene, ako vždy, keď sa práve netvári nadšene.

Aj na omši, ktorá pôvodne mala byť za otca, no akosi sa to tak vyvíjalo, že bola aj za uja, teta Jolka odušu mávala rukami a viedla svoj zbor k umeleckým výšinám. Hore, pri dvojčiarkovom cé, občas trhalo uši, no našťastie tieto vrcholy nikdy netrvali dlho. Pri obzvlášť náročných pasážach sa tete Jolke natriasala hlava a pierko na klobúčiku sa jej chvelo. Speváci otvárali ústa, Ružena plná zlosti rozmýšľala, či je v kostole nejaká zubárka, lebo vidieť bolo naozaj všetko. No potom radšej sklonila hlavu a snažila sa to jednoducho len vydržať. Našťastie, čas plynie, aj keď to tak niekedy nevyzerá, a to bola v tej chvíli jediná Ruženina útecha. Táto oslava sa vôbec nemala prihodiť.